

Úvahy k vybraným textům knihy Kazatel pro postní čas

První zamyšlení

Biblický text: Kaz 1,1-18

Téma: Koloběh světa a věčný Bůh

Starozákonní kniha Kazatel náleží k mudroslovné literatuře. Tématem celé knihy je hledání nejvyšší moudrosti, dobra a životního naplnění. Autor nám předkládá neřešitelné záhady světa, dějin a lidského života vůbec. Celou knihou prostupuje až velmi pesimistický tón. Nejde však o naprostý pesimismus a bezmocné odevzdání se slepé osudovosti, ale o reálné líčení života, takového, jaký skutečně je. Nejdůležitější východisko víry autora, které celou knihou prostupuje, je naprostá Boží svrchovanost nade vším. Trvalou hodnotu má jen to, co koná Bůh. Veškeré lidské jednání a konání je z hlediska věčnosti a Božího díla nevýznamné. Kazatel si uvědomuje omezenost jakéhokoliv lidského úsilí po dosažení nejvyššího dobra v tomto světě.

Slovo, které se v knize velmi často objevuje, je „pomíjivost“ (celkem 38x). Znamená též přelud, vánek, nicotu, mámení, van, opar, dým, mlha apod. Kraličtí jej překládají jako „marnost“. Toto slovo se vyskytuje celkem pětkrát již v samotném mottu této knihy: *„Pomíjivost, samá pomíjivost, řekl Kazatel, pomíjivost, samá pomíjivost, všechno pomíjí“* (Kaz 1,2). V Bibli kralické tento výrok zní: *„Marnost nad marnostmi, řekl kazatel, marnost nad marnostmi a všecko marnost.“* V současnosti je verš překládán jako: *„Absurdita nad absurditu, pravil Kazatel, absurdita nad absurditu, to vše (je) absurdita“* (Filip Čapek, *Kazatel. Zneklidňující kniha pro neklidnou dobu. Český ekumenický komentář ke Starému zákonu*. 21, Praha 2016, s. 61).

Hned v úvodu si klade Kazatel otázku: „Jaký užitek má člověk z veškerého svého pachtění?“ Jinými slovy: jaký je poslední smysl lidského života? Vždyť lidský život je pomíjivý. Je krátkým časovým úsekem mezi narozením a smrtí. Člověk je na zemi jenom hostem (Ž 119,19). „Pokolení odchází, pokolení přichází“ (Kaz 1,4). Skutečnost pomíjivosti a marnosti jednotlivého lidského života si Kazatel uvědomuje při pohledu na svět a jeho věčný koloběh. Svět je sice ve srovnání s Bohem také pomíjivý, ale ve srovnání s člověkem je věčný. V Žalmu 148 čteme o stvořeném světě: *„Vždyť Bůh přikázal a bylo to stvořeno, on tomu dal povstat navěky a navždy“* (Ž 148,5-6). Nebo jak říká Kazatel: *„Země stále trvá“* (Kaz 1,4). Svět je podobenstvím Boží věčnosti. Ve vesmíru jsou miliardy let zanedbatelným časovým úsekem. Ve starověkém světě existoval názor, že základem vesmíru jsou čtyři věčné živly – země, oheň, vzduch a voda. Tak tomu učil například řecký filozof Empedoklés (5. století př. Kr.). Také v knize Kazatel se objevuje tento starověký názor o čtyřech věčných živlech. První je země – ta *„trvá stále“*. Druhým je slunce, které zpodobňuje věčný oheň, vychází, zapadá a opět vychází (Kaz 1,5). Třetí – vítr – proudící vzduch, který je

nevypočitatelný, „vane, kam chce“ (J 3,8), „spěje k jihu, stáčí se k severu, točí se točí, spēje dál až se zas oklikou vrátí“ (Kaz 1,6). Také o čtvrtém živlu – vodě mluví Kazatel v souvislosti s jejím neustálým koloběhem v přírodě. „Všechny řeky spējí do moře a zase se vracejí k novému koloběhu“ (Kaz 1,7).

Nejenom v přírodě, ale i v lidských dějinách vidí Kazatel věčný koloběh – pravidelné opakování událostí. Kazatel konstatuje: „Co se dalo, bude se dít zase“ (Kaz 1,9a). V dějinách se střídají vítězství i prohry, rozmach určitých národů i jejich úpadek, doba útlaku a doba svobody, úspěchy a krize, optimistické nadšení lidí a strach z budoucnosti. To vše bylo, to vše je a to vše bude. „A co se dělalo, bude se znovu dělat, pod sluncem není nic nového“ (Kaz 1,9b). Archeologie nám odhaluje kulturní i technickou vyspělost dávných civilizací, jejichž trosky staveb přikryla země. Obdivujeme umění starověkých národů, žaseme nad jejich technickými znalostmi. Je něco, o čem lze říci: „Hled', to je něco nového? I to bylo v dávných dobách, které byly před námi“ (Kaz 1,10). Ačkoliv člověk dnes vyrábí obdivuhodné stroje a ovládá rozmanité technologie, zůstává ve svém jádru stejný – miluje a nenávidí, raduje se a pláče, zmítá se mezi iluzí všemohoucnosti a pocitem bezmocnosti, rodí se a umírá.

V tom věčném koloběhu přírody a do nekonečna se opakujícím dění v lidské společnosti a dějinách si člověk uvědomuje svou pomíjivost. Člověk a jeho doba se smrtí a nezadržitelností času propadá definitivně do propadliště nicoty a zapomnění. „Nelze podržet v paměti věci minulé, a ani budoucí, které nastanou, nezůstanou v paměti těch, kteří budou potom“ (Kaz 1,11).

Jaký to má všechno vlastně smysl? Vždyť člověk po mnohém životním trápení a námaze nakonec umírá a bude zapomenut. Řekli bychom to jako moudrý Kazatel: „Viděl jsem všechno, co se pod sluncem děje, a hle, to vše je pomíjivost a honba za větrem“ (Kaz 1,14). Kazatel pochopil, že svět sám nám nemůže dát odpověď na otázku, jaký je poslední smysl našeho života. Skutečný a pravý smysl nemůžeme najít ve viditelném světě, ale srdcem a vírou v neviditelném Bohu. Vždyť on je svrchovaným Pánem a Stvořitelem všeho. Jen on je skutečně věčný. Žalmista vyznává: „Bože, z pokolení do pokolení půjdou tvá léta. Dávno jsi založil zemi, i nebesa jsou dílo tvých rukou. Ta zaniknou a ty budeš trvat, všechno zvětší jako roucho, vyměníš je jako šat a vše se změní. Ale ty jsi stále týž a bez konce jsou tvá léta“ (Ž 102,25-28). Vše zanikne, ale Bůh a jeho slovo bude trvat stále (1Pt 1,24). Jen Bůh ví, jaký je poslední smysl světa, jaký je poslední smysl našeho života, proč vůbec jsme.

Známý spis Jana Amose Komenského *Labyrint světa a ráj srdce* má předlohu právě ve starozákonní knize Kazatel. Je uveden 14. veršem z 1. kapitoly: „Viděl jsem vsecky skutky, kteréž se dějí pod sluncem a aj, vsecko jest marnost a trápení ducha.“ Komenský na titulní stránce svůj spis takto uvádí: *Labyrint světa a ráj srdce, to jest světlé vymalování, kterak v tom světě a věcech všechných nic není než matení a motání, kolotání a lopotování, mámení a šalba, bída a tesknost a naposledy omrzení všeho a zoufání: ale kdož doma v srdci svém sedě, s jediným Pánem Bohem se uzavírá, ten sám k pravému a plnému myslí upokojení a radosti že přichází.*“

K té hluboké jistotě a radosti v Bohu uprostřed pomíjivosti a marnosti života míří poselství knihy Kazatel.

Modlitba:

Bože moudrý, mocný a věčný, od tebe, skrze tebe a pro tebe je vše. Děkujeme ti za nepostižitelné dílo stvoření, které odráží tvoji velikost a věčnost. Díky za zemi, za slunce, za vodu i za vzduch. Uvědomujeme si před tebou, který jsi věčný a neproměnný, svoji lidskou dočasnost a pomíjivost. Ty jsi, Bože, cílem neustálého lidského hledání a putování, jen v tobě se může ztišit naše duše a od tebe nám přichází spása. Děkujeme ti za tvého Syna Ježíše Krista, skrze kterého jsi nám z lásky daroval nový nepomíjející život a připravil své věčné království. Amen.

Píseň: Zpěvník CČSH, č. 60

≈ ≈ ≈

Druhé zamyšlení

Biblický text: Kaz 7,16-22

Téma: Střední cesta a obrana proti pomluvě

Ve čtení veršů z knihy Kazatel zaznívají rady, které bychom mohli shrnout do známé zásady: „Ničeho příliš“ (Nihil nimis). Konkrétně je zde řečeno: „*Nebud' příliš spravedlivý ...a nebud' příliš svévolný*“ (Kaz 7,16). Jsme vystaveni dvěma krajnostem. Tou první krajností je snaha být dokonalý před Bohem i před lidmi. Snažit se být tím nejlepším v každé situaci a za každou cenu. Takové přepjaté úsilí vede k trvalé nespokojenosti. Opakem je, když je člověku úplně jedno, jak na jeho život hledí Bůh a jak ho vidí druzí lidé. Dělá si, co chce. Neohlíží se na Boží řády a svědomí, ale ani na lidská pravidla. Takoví lidé si dokonce začnou libovat ve své drzosti a hrubosti.

Je třeba mít zdravý odstup od sebe samých. Vyrovnat se se svou nedokonalostí. Ale to neznamená, že by se člověk neměl snažit být lepší. Má se snažit žít tak, aby se mu nedalo nic vytknout (1 Tm 3,10; Jk 1,4). Přesto je důležité vědět o své lidské omezenosti. Toto vědomí omezenosti nás dovede k poznání Boží milosti a k touze po ní. Ti, kteří si myslí, že jsou dokonalými, Ježíše Krista vlastně nepotřebují.

Knihy Kazatel nám připomíná: „*Není na zemi člověka spravedlivého, aby konal dobro a nehřešil*“ (Kaz 7,20; srov. Ř 3,9-12). Vidíme-li realisticky sebe, pak jsme schopni takto vidět i druhé. Lidé touží po dokonalosti u druhých. Někoho lidé nekriticky vynášejí, a vzápětí ho pomlouvají. Je nejlepší, a vzápětí je tím nejhorším. V pohledu na druhé je také třeba zachovat si zdravý odstup. Touha po dokonalém světě s dokonalými lidmi je touhou po neskutečném světě. I křesťané mohou hledat dokonalou církev, dokonalou obec, dokonalé společenství. Kdyby takoví dokonalí lidé existovali, byl by zbytečný Kristův kříž. Ale tato oběť nebyla zbytečná, protože je tu hřích a my všichni Boží milost potřebujeme.

V závěru našeho čteného oddílu z knihy Kazatel zaznívá ještě důležitá aktuální rada: „*Nevšímej si řečí, které se vedou*“ (Kaz 7,21). Jinými slovy: „Zachovej klid, když se někdo dotýká tvé osoby a špatně o tobě mluví.“ Příkladem nám může být starozákonní král David. Když mu zlořečil Šimeí, tak jeho útoky velkoryse a s pokorou snášel (2 Sa 16,5-12). A Ježíš Kristus říká: „*Běda vám, když vás budou všichni jen chválit*“ (L 6,26). Pak asi s námi není něco v pořádku. Bůh nás totiž skrze naše odpůrce a protivníky zkouší. Zkouškou naší křesťanské dospělosti a duchovní zralosti je právě vztah k člověku, který nás pomlouvá. Jak si v takové situaci počínat, radí Tomáš Kempenský ve spise *Následování Krista*. Říká: „*Zachovej klid. Neboť, co jsou slova, než slova? Poletují vzduchem, ale kamenu neublíží. Jsi-li v něčem vinen, řekni si, že se rád napraviš. Jestli si nejsi ničeho vědom, myslí si, že to rád sneseš pro Boha. Je přece maličkost, trpíš-li občas jen slovy, poněvadž bys nevydržel těžší rány. A proč tě mohou rmoutit takové maličkosti?*“ (Tomáš Kempenský: *Následování Krista*. Praha 1968, cit. s. 127).

I zlehčování a pomluvy patří do Boží školy. Máme to nést a přenést. A vědět, že nám bylo odpuštěno v Ježíši Kristu mnohem víc.

Modlitba:

Bože, před tebou se chceme v tomto postním čase zastavit a ztišit. Nauč nás pravému sebepoznání, schopnosti s vírou přijímat tvé odpuštění v Kristu a radovat se z jeho ničím nezasloužené lásky. Proměňuj naše srdce k laskavosti a k velkorysosti odpouštět druhým. Dej nám vnitřní odolnost nést zkoušky i pomluvy, kterým jsme vystaveni. Bože, pomoz nám, abychom se stávali citlivými a pozornými pro cesty tvé moudrosti, která se nemusí ztotožňovat s našimi představami a názory. Prosíme tě o dar pravé moudrosti, ať můžeme z jejích zdrojů čerpat světlo pro svůj život i pro své povolání a společnou službu v církvi. Amen.

Píseň: Zpěvník CČSH, č. 8

≈ ≈ ≈

Třetí zamyšlení

Biblický text: Kaz 9,11-18

Téma: Hledání a nalézání pravé Boží moudrosti

Starověký hledač moudrosti zvaný Kazatel se vydal cestou za poznáním moudrosti. Byl veden touhou mnohé poznat a pochopit smysl všeho dění. Čím více poznával svět kolem sebe, tím více se u něho dostavovala skepse (srov. Kaz 8,17). Ale tato skepse ho vedla k rozpoznání, že ke smyslu se člověk nedostane bez světla Boží moudrosti. Oddíl, který jsme z této starozákonní knihy slyšeli, se proto nazývá „Chvála moudrosti“. Moudrost nepochází z lidského myšlení, ale je jedním z darů Ducha svatého, uváděným u proroka

Izajáš na prvním místě (Iz 11,2). Je to moudrost „shůry“ (Jk 3,17). Moudrost má těsný a blízký vztah k neviditelnému a svrchovanému Bohu (Př 8,22). V něm je plnost moudrosti (Ř 11,33).

Kazatel nám připomíná, že lidské schopnosti a úsilí samy o sobě ještě nemusejí vést ke zdaru a úspěchu. Fyzická zdatnost a síla nezaručí vítězství v boji. Vzdělání nezaručí životní uplatnění a blahobyť. Podstatné je to, jak každému přeje „čas a příležitost“, říká Kazatel (Kaz 9,11). Určité životní okolnosti jsou často rozhodující pro výsledek událostí. Všeobecně se tomu říká „štěstí“ nebo „osud“. Věřící člověk však ví, že rozhoduje Boží vůle a milost (Ř 9,16). Toto poznání víry vede člověka k tomu, aby nepřeceňoval své schopnosti a síly. Aby nespoléhal jen na svou vlastní chytrost (Ř 12,6c) a svou vlastní sílu (Ř 8,8).

V oddíle knihy Kazatel je uveden zvláštní příběh o moudrém muži ve městě, kterého v čase ohrožení nikdo nebral vážně (9,14-16). Můžeme se domýšlet, koho měl autor na mysli, jakou konkrétní událost a jakou konkrétní osobnost, zda řeckého filozofa Archimeda nebo židovského proroka Jeremjáše. V každém případě je zde zřejmé, že moudrost není něco příliš nápadného a všeobecně rozšířeného, ale spíše se jedná o to, co je skryté a nenápadné. „Nikdo si na toho nuzného muže – který mohl druhé zachránit – ani nevzpomněl,“ je řečeno v obrazném příběhu (Kaz 9,18). A podobné je to s Boží moudrostí. Boží moudrost kříže a Kristova pravda je skrytá a vyžaduje schopnost proniknout pod povrch (1 K 1,19-25).

Chvála moudrosti v knize Kazatel je zakončena tím, že slova moudrých mají být vyslechnuta v klidu. Moudrost je lepší než moc a zbraně. Výpověď „slova moudrých v klidu vyslechnutá“ (Kaz 9,17) se přiléhavě hodí i do naší situace. Měli bychom být schopni naslouchat skutečným osobnostem, ne těm, které se projevují lidskou vychytralostí, ale moudrostí Ducha svatého. Životní příběhy takových lidí, jejich svědectví, jejich slova, odrážejí záblesky Boží moudrosti i pro naši orientaci.

Důležitým předpokladem pro naslouchání moudrým a otevření se Božímu daru moudrosti je náš vnitřní klid. I kdyby k nám promlouvala moudrost z mnoha stran a nejrůznějšími způsoby, ale my jsme neměli vnitřní klid a soustředěnost, tak nám to nepomůže. Slova moudrých mají být v klidu vyslechnutá. Ne v chvatu, ne v roztržitosti, ne v rozptýlení aktivitami na všechny strany. Proto je potřebný klid pro překonání nesoustředěnosti a povrchnosti. V postním rozjímání zaměříme svoji mysl i srdce na dar pravé Boží moudrosti, která k nám přichází v Ježíši Kristu ukřižovaném (1 K 1,18).

Modlitba:

Bože, Pane nebes a země, náš Stvořiteli, postavil jsi nás do tohoto života ve světě, který je spojen s neustálým rozhodováním, zkouškami a zápasy. Obdař nás, prosíme, svou moudrostí, abychom se dokázali ve složitostech světa a stále nových situacích dobře orientovat a správně rozhodovat. Uvědomujeme si, že bez Ježíše jen ze svých vlastních sil neobstojíme. Děkujeme ti, že ve všech svých životních zápasech a náročných situacích můžeme stále čerpat sílu z tebe, Bože, tobě jedinému patří náš vděčný dík,

neboť i přes všechny naše prohry a neúspěchy se smíme radovat z tvého konečného vítězství v Ježíši Kristu, našem prvorozeném bratru a Pánu. Amen.

Píseň: Zpěvník CČSH, č. 291

Čtvrté zamyšlení

Biblický text: Kaz 11,1-4.6

Téma: Pouštěj svůj chléb po vodě

Příslloví vyjadřuje krátce a často obrazným způsobem moudrost a zkušenost ověřenou generacemi. Ale i Boží slovo, Boží sdělení může mít formu přísloví. Vzpomeňme, kolikrát také Ježíš užil formu přísloví ve svých výrocích (např. Mt 6,34; Mt 12,34, Mk 6,4 aj.). Jedním z témat řady přísloví je chléb. Představuje základní lidské živobytí a potravu nezbytnou pro náš život. Jedno takové přísloví například říká: „*Chleba se člověku nikdy nepřejí.*“ Také v našem výroku, nad kterým se společně zamýšlíme, se hovoří o chlebu. „*Pouštěj svůj chléb po vodě, po mnoha dnech se s ním shledáš*“ (Kaz 11,1).

Chléb je výsledkem namáhavé lidské práce. V knize Příslloví opakovaně slyšíme: „*Kdo obdělává půdu, nasytí se chlebem, kdežto kdo následuje povaleče, nasytí se chudobou*“ (Př 12,11 a 28,19). I v knize Kazatel, která má jako ústřední téma marnost a pomíjivost všeho lidského počínání, je přesto vyzdvížena píle. V našem oddíle slyšíme výzvu: „*Rozsívej své símě zrána, nedopřej svým rukám klidu až do večera*“ (Kaz 11,6). Člověk nemá příliš dát na vnější proměnlivé podmínky a podléhat obavám z nejrůznějších překážek. V takovém případě by nedělal nic (Kaz 11,4). Naopak se má dát do díla s důvěrou, neboť bez lidského přičinění a vytrvalého úsilí se nedosáhne nikdy dobrý výsledek.

Chléb je jednak výsledkem lidské práce, ale současně je Božím darem. V knize Kazatel je na jiném místě řečeno, že chléb nezáleží na moudrých (Kaz 9,11). Nezáleží jen na lidských schopnostech a usilování. Člověk získává chléb skrze přírodu, která je pod Božím požehnáním. Země tak vydává užitek (Kaz 5,8). Jako Boží dar má být chléb přijímán – a to s modlitbou (Př 30,8), s vděčností (Lv 7,12) a s radostí (Kaz 9,7).

„*Pouštět chléb po vodě*“, to nám připadá na první poslech nesmyslným počínáním. Naopak chleba je třeba si vážit, neplýtvat s ním, nevyhazovat ho. Doslova bychom snad mohli tuto výpověď chápat ještě v takovém případě, že bychom mysleli na házení kousků pečiva labutím, kachnám či rybám. Je to však obrazný výrok. Znamená pustit něco, co nám patří, něčeho se zřící a rozdělit se s druhými, kteří to potřebují. Tato myšlenka je zřejmá v souvislosti s následujícím veršem, kde se mluví o rozdávaní svého dílu mezi sedm či osm jiných (Kaz 11, 2). Klíčem k pochopení je Ježíšův výrok z Lukášova evangelia „*Dejte a bude vám dáno*“ (L 6,38). A ještě obdobný tradovaný Ježíšův výrok najdeme v knize Skutky apoštolů, kde slyšíme: „*Máme pomáhat slabým a mít*

na paměti slova Pána Ježíše Krista, který řekl: 'Blaze tomu, kdo dává, ne tomu, kdo bere'“ (Sk 20,35).

Je třeba zdůraznit, že se myslí zřeknutí se něčeho, co je naše. Je to „můj“ chléb (Kaz 11,1), je to „můj“ díl (Kaz 11,2). Je to něco, co jsme právem a úsilím získali a co nám osobně patří. Nepatří to někomu jinému nebo společně nám všem. Můžeme si připomenout velmi výstižný výrok Mistra Jana Husa: „Někdo je štědrý z cizího, ale lakomý z vlastního“ (*M. J. Hus univerzitní rektor a profesor. Praha 1948, s. 32*). Rozdělování druhým a štědré rozdávání je možné s lehkým srdcem tehdy, když jsme to sami nezískali. Takový byl příklad marnotratného syna z Ježíšova podobenství (L 15,13). To je typický případ rozhazovačnosti. „Podělil“ své kamarády a o všechno, co měl, se „rozdělil“. Kdyby vytrvale pracoval na otcově hospodářství, tak by poznal, jak namáhavě byly získány peníze, které on tak rychle rozkutálel. Rozhazovačnost a neodpovědné rozdělování je velmi snadné. Klidně oželíme to, co jsme sami svým úsilím nezískali a k čemu jsme bez námahy přišli. Ale když je to naše vlastní, když je za tím naše námaha a odříkání, tak se nám s tím rozloučit nechce. A právě o takové rozdávání z vlastního v tomto výroku z knihy Kazatel jde (srov. Iz 58,7.10). A v listě apoštola Pavla Římanům zaznívá výzva: „*Kdo rozdává, ať to dělá upřímně*“ (Ř 12,8). Něco někomu dát nemá být z důvodu zištnosti a nemá být spojeno se zatrpklostí, kdy nás ještě dlouho mrzí, že jsme někomu něco dali.

„*Dejte a dostanete.*“ Jestliže něco dáš, obrazně řečeno „*pustíš chléb po vodě*“, nenávratně se tak něčeho zřekneš, pak se s tím po mnoha dnech shledáš. Výrok z knihy Kazatel obsahuje moudrost, že čím více chce člověk jen pro sebe, tím více je nespokojen a tím méně má. Čím více je ochoten naopak druhým dávat, tím více je sám obdarováván. Není to však automatické, že já něco druhému dám a hned očekávám, že vzápětí zase něco dostanu. V našem verši je řečeno „*po mnoha dnech*“ (Kaz 11,1). Třeba to chvíli trvá, není to hned, ale vrátí se to.

Modlitba:

Dobrý a štědrý Bože, ty nás mnohým obdarováváš a dáváš nám, co potřebujeme ke svému životu. Dáváš nám ve svém Synu Ježíšovi příklad, že i my lidé se můžeme a máme navzájem obdarovávat. Dávej nám štědré a ochotné srdce, abychom dokázali obdarovávat druhé hmotným chlebem, když trpí nouzí a strádají. Ať dokážeme obdarovávat i nehmotným chlebem – vlídností, úsměvem, zájmem o druhé, každodenními konkrétními projevy lásky. Vždyť je to v našem lidském životě potřebné jako sůl a jako chléb, aby nebyl náš život promarněn, ale došel naplnění v Kristově lásce. Amen.

Píseň: Zpěvník CČSH, č. 296

≈ ≈ ≈

Páté zamyšlení

Biblický text: Kaz 12,8-14

Téma: Na čem v životě nejvíc záleží

Ústředním motivem starozákonní knihy Kazatel je pomíjivost. Zaznívá na začátku této knihy i na jejím konci: „*Pomíjivost, samá pomíjivost, řekl Kazatel, všechno pomíjí*“ (Kaz 12,8). Nejde však o marnost a zbytečnost všeho, s čím se ve světě setkáváme a o co usilujeme, o co se snažíme společně i jako jednotlivci, ale o pomíjivost ve smyslu dočasnosti. S tímto ústředním motivem ze starozákonní knihy Kazatel se shoduje i Ježíšův výrok „*Nebe a země pominou, ale má slova nepominou*“ (L 21,33). Právě toto uvědomování si pomíjivosti světa, že na ničem, co je v něm, nemůže ulpět, vedlo Kazatele k poznání v pravé moudrosti.

Postava starověkého mudrce bývá ztotožňována s židovským králem Šalomounem (Kaz 1,1). Kazatel se svým učením obrací k celému lidu (Kaz 12,9) i k jednotlivci, svému žákovi, kterého oslovuje „*můj synu*“ (Kaz 12,12).

V poslední kapitole nám dává Kazatel nahlédnout do své učitelské a kazatelské dílny a naznačuje postup, jak tato jeho kniha vznikala. Věnoval se stále vyučování a působil mezi lidmi a setkával se s nimi. Nebyl vzdálen stranou od běžného života, ale znal dobře život takový, jaký je, i s jeho těžkostmi, složitostmi a nepochopitelností. Jeho charakteristika je vyjádřena třemi slovesy „*přemýšlel*“, „*bádal*“ a „*skládal*“ (Kaz 12,9). Přemýšlel o světě a dění v něm. Bádal, tedy podnikal náročnou cestu, aby se dobral poznání, aby pronikl pod povrch věcí a poznal zřetelněji pravdu. V Bibli kralické je užito slovo „*zpytoval*“, které se také užívá ve smyslu zpytovat Boží vůli (Ž 27,4). Třetí jeho charakteristika je, že „*skládal*“. Je to tedy určitá tvořivá či spisovatelská činnost. V tomto jeho případě skládal přísloví – krátké myšlenky, často spojené s obrazností a názorností, vystihující důležité sdělení, které vychází z Boží moudrosti, osvědčené a prověřené v životě lidskou zkušeností. Kazatel jako muž slova živého i zapsaného usiloval o trojí: o výstižnost, přímou a pravdivost (Kaz 12,10).

Jako by Kazatel relativizoval moudrost a učenost, když říká, že „*spisování mnoha knih nebere konce a mnohé hloubání unaví tělo*“ (Kaz 12,12b). Podobně i apoštol Pavel měl určitý odstup od světské vzdělanosti a moudrosti, která nepoznává v trpícím a ukřižovaném Ježíšovi Boží moudrost, ale stále se pídí po moudrosti světa (1 K 1,19-24; 1 K 2,8; 1 K 3,19).

To, co slyšíme na konci knihy Kazatel, je stručný sumář, souhrn, shrnutí toho podstatného. Podobné souhrny jsou i v jiných knihách Písma svatého (Dt 6,5-6; Mi 6,8). Ježíš také shrnoval své učení do zřetelných a jasných výroků (Mt 7,12). Pro všechny stejně platí stejný závěr: „*Boha se boj a jeho přikázání zachovávej, na tom všechno u člověka závisí*“ (Kaz 12,13). Kde je úcta k Bohu a kde je respekt vůči jeho slovu, naplňuje se jeho přikázání lásky, tam je pravá moudrost.

Podobně jako Kazatel jsme se o mnohé snažili a usilovali, něco z toho se s Božím přispěním podařilo dosáhnout, jiné nikoli. Mnohé nás ve světě překvapilo, zarazilo, znejistělo, že se věci neodehrávají podle našich představ,

že násilí a záměrné ubližování a ničení triumfuje nad porozuměním a užitečnou spoluprací lidí pro budoucnost. Nemoudrost a pošetilost vítězí nad moudrostí a rozumností. Dobré věci se nedaří hned, ale člověk se musí vyrovnávat s mnohými překážkami. Kazatel, ať již to byl prostý lidový učitel nebo významný král, kterému se naskýtal mnoho možností, přesto dospěl k „jednomu nezbytnému“, řečeno slovy Jana Amose Komenského: „Boha se boj a jeho přikázání zachovávej, na tom všechno u člověka závisí“ (Jedno nezbytné. Kalich Praha 2020, s. 202).

Kazatel v tomto výroku nemluví jen o členu izraelského národa, ale o každém člověku. V každém člověku je touha po věčnosti (Kaz 3,11). Každý člověk byl Bohem stvořen k jeho obrazu a je mu za svůj život odpovědný, ať si to uvědomujeme, nebo neuvědomuje. Pokud to jako věřící víme, tak nás o to více toto poznání zavazuje, abychom se snažili před ním obstát jako věrní Kristovi služebníci a služebnice. Složitost, nevypočítatelnost a tragičnost světa a života v něm Kazatele nevzdálila od Boha, ale naopak přivedla ho blíže k Bohu. Pokud i nás přivádí vědomí složitosti světa a pomíjivosti všeho blíže k Bohu a k úctě vůči němu i k touze naplňovat jeho přikázání lásky, pak jsme na dobré cestě.

Modlitba:

Bože, dáváš poznat pravou moudrost v poselství o kříži tvého Syna Ježíše Krista. Tuto moudrost lidé světa neznají a nechápou, ale ani my jí často nerozumíme. Ty jsi ukázal v bolestné Kristově cestě kříže spolehlivou cestu, která vede k pravému a věčnému životu s tebou. Kéž tuto moudrost kříže přijímáme s vírou, pokorou a vděčností. Pod křížem Krista ti děkujeme za jeho lásku, do níž je zahrnut celý svět i každý z nás. Dej nám v každé situaci spolehnout na Kristovo slovo, neboť i když vše pomine, jeho slova nikdy nepominou. Kéž nás Ježíš přidrží na této cestě k věčnosti a nikdo a nic nás neodloučí od tvé lásky. Amen.

Píseň: Zpěvník CČSH, č. 65

//Pro postní bohoslužby slova, pobožnosti, biblické hodiny i osobní zamyšlení připravil
Naukový odbor ÚÚR CČSH, ThDr. Tomáš Butta.
Únor L. P. 2023.//